

MOUDRÝ ZLATNÍK

RADOŠ BYL OSMNÁCTE LET STÁR, KDYŽ MU RODIČE umřeli. Nyní mu nezbývalo nic jiného, než jíti na službu. I pomyslíl si: Když musím sloužit, půjdu do velkého města a tam se dám do služby, vždyť kus práce zastanu. Sebral své věci a šel. Nedaleko města pozdravilo ho moudro s rozumem. Od té chvíle prý byl tak moudrý a rozumný, jako by na vysokých školách cvičen byl, a všechno, co do rukou vzal, muselo se mu povést.

Chodí Radoš po pěkných ulicích, a tu mu padne do oka nádherný a skvostný krám zlatnický, v němž sedí při díle mnoho tovaryšů. To se mu velice zalíbilo a opět si pomyslíl, že nepůjde do služby, ale že se bude učit zlatníkem. Bez rozmyslu vejde do dílny, slušně mistra pozdraví a prosí ho, aby jej za učeníka přijal. „Inu, já tě přijmu,“ namítal mistr, „ale tys už trochu přestárlý na učeníka; než se vyučíš, bude ti pomalu šest a dvacet. Beztoho že chceš rok za rok?“

„Ovšem, pane mistře, já peněz žádných nemám, abych za učení platil. Ale budete jistě se mnou spokojen a chvílky vám nezmařím,“ pravil Radoš.

„Zůstaň tedy,“ řekl mistr, vykázal mu místo pro jeho věci a k ležení. Když si to Radoš urovnal, hned se měl k práci jemu vykázané. Zprvu se mu druzí tovaryši smáli, že je nemotorný učeník, ale brzy umlkli; co vzal Radoš do ruky, to se mu podařilo, a co se jiní dvě leta učili, to uměl on za týden. Za čtrnáct dní dělal již prsteny, náušnice a náramky tak pěkné, že se bylo radost na ně podívat.

„Nevím,“ řekl mistr k své ženě, „co si mám o Radoši pomyslit, má-li už za vyučenou a jen ze mne rozum táhne, anebo je narozen na šťastné planetě?“

„Ne, tomu nevěř, že by tě byl obelhal, on je věru živá

pravda,“ zastávala mistrová učeníka, který i jí po ruce byl.

Za čtyry neděle dostal za vyučenou a mistr ho měl velmi rád. Jedenkrát šel s mistrem na procházku po městě, které bylo velké a v němž král sídlel. Tu vidí na bráně nastrčenou lebku na špici. I ptá se mistra, co to má znamenat, a mistr mu začal takto vypravovat:

„Náš král má jedinou dceru, pannu tak krásnou, jakž by ji daleko pohledal. Od dvanáctého roku však nemluví, ale jestli řízením božím anebo její vlastní vůlí, to nemohl dlouho žádný vyzkoumat. Co tu bylo lékařů a jiných učených mužů, než žádný ji k řeči nepřipravil. Ona čte, jezdí, prochází se, umí krásné práce, ale to vše dělá mlčky. Před třemi lety se tu vyskytla moudrá věstkyně, která povídala, že je princezna Liběna pod kouzelnou mocí a ta že bude tak dlouho trvat, dokud by se nenaskytl mládenec, který by ji k řeči přivedl. I vydal král rozkaz, kdo by dceru jeho k řeči přivedl, že mu ji dá za ženu, ať je sprostý anebo vznešený. Tu přišli všelijací lidé, kteří se u krále hlásili a princeznu obtěžovali, ale neuzdravili. Mrzel se král velice nad tím a princezna ještě více, protože se do svých pokojů odebrala a z nich ani vyjít nechtěla. I poručil zase král, kdo se k němu přihlásí, že chce princeznu uzdravit, a neučiní to ve třech dnech, že přijde o hlavu. Shon přestal, až po nějakém čase přijel mladý pán velmi sličné postavy. Král dovolil, aby se o uzdravení princeznino pokusil. Tři dni prý klečel před Liběnou a neustále prosil, aby k němu jediné slovo jen promluvila, ale ona se ani nepohnula, a tak ztratil třetí den hlavu, která je pro výstrahu zde nastrčena. Od té chvíle se žádný nehlásí a pátý rok již táhne, co princezna nepromluvila.“

Velice se nad tím Radoš podivil a bylo mu krásné Liběny líto. Byl už rok u svého mistra, který ho měl jako oko v hlavě, a již i se ženou se radil, zůstane-li Radoš vždy tak

hodný hoch, že si ho podrží za vlastního, nemaje jiných dětí.

Jednoho dne přišel královský dvořenín a objednal u mistra pro princeznu klenoty. Měly býti tak krásné, jaké posud žádný neviděl, a z nejdražších kamenů. Mistr to přislíbil, ale když posel odešel, škrábal se za ušima a nevěděl, jak to vyvede a kterému práci tu odevzdá.

„Copak se vám, pane mistře, přihodilo, že jste tak truchliv?“ ptal se Radoš.

Mistr se mu svěřil.

„Nermutte se, mistře, tu práci vezmu já sám na sebe a jistě že bude král se mnou spokojen.“

„A myslíš, Radoši, že dovedeš práci, kterou si já sám udělat netroufám? Jak bych ti mohl dát tolik zlata a drahých klenotů pro zkázu?“

„Dejte mi tedy něco na zkoušku, a bude-li se vám líbit, potom i druhé.“

Mistr byl spokojen, dal zlato a kámen a Radoš se pustil hned do práce. Ale jakž se divil starý zlatník, když mu přinesl Radoš hotový prsten. Tomu nebylo roveň v celém krámu. S radostí dal mistr zlata a diamantů s potřebu, aby i ostatní ke skvostu patřící věci zhotovil. Radoš si dal na všem co možná záležet, a když byl hotov, udělal i stříbrnou klenotnici, a vše do ní uspořádav donesl mistrovi.

Když se mistr na skvost podíval, popadl Radoše okolo krku a řekl: „Hochu, ode dneška jsi ty mistr, já ti více poroučet nemohu, neboť jsi mne daleko přestihl.“

Byla to ale taková práce, jakouž málokdo uměl. Člověk nevěděl, čemu se má dříve obdivovat, zdali královskému diadému, či outlému náhrdélku, anebo skvostným náušnicem, náramkům a jiným drobnostem. To byly nitky jako od pavouků předené a ty lupeny a kvítka jako ze země vyrostlé.

„Hochu, co ti mám za to udělat?“ ptal se mistr, celý blažen, svého tovaryše.

„Nic jiného, jen mi dovolte, abych to směl sám králi donést.“

To mu mistr rád po vůli udělal a Radoš šel do hradu královského. Když se ohlásil, že nese králi objednaný skvost, ihned před krále předpuštěn byl. Hluboce se poklonil a králi stříbrnou skříni podal. Sotva král víčko otevřel, rozjasnila se jeho tvář a s patrným zalíbením se na klenoty díval. „Nemůžeš mi povědět, mládenče, kdo tu práci dělal?“ ptal se král přívětivě.

„Já sám, nejmilostivější králi!“ odpověděl Radoš.

„Aj, mladíku, toť jsi tak šikovný umělec, jakého jsem posud neznal; mohu-li ti nějakou milost prokázat, tedy žádej,“ nabízel se král Radošovi, který radostí div neplakal.

„Nejmilostivější králi! Slyšel jsem, že je každý k princezně připuštěn, kdo se chce o to pokusit, by jí řeč navrátil. O to bych se i já pokusiti chtěl, a proto bych žádal Vaši královskou Milost, abych k ní jíti směl.“ Tak prosil Radoš krále, čekaje se strachem na odpověď.

„Ovšem, mladíku, že k ní jíti a o její zdraví se pokusiti smíš, ale bylo by mi líto, kdybys to nedokázal, beztoho že víš, co tě potom očekává?“

„Vím, nejmilostivější králi, a rád se smrti podrobím, když to nedokážu.“

Král zavolal svého dvořenína a poručil, aby dovedl Radoše k princezně do pokoje a samotného jej tam nechal; tajnému znamení ale dvořenín rozuměl, aby totiž poslouchal, co se bude dít. Vedl jej dvořenín skrze množství pokojů až do síně, kde bylo nejináče než jako v ráji; květin, stromů, čalounů, zlata, stříbra, koberců, všeho dost. A to vše bylo polito temným světlem slunečním, jenž malovanými okny pestré stíny na bílou, mramorovou

podlahu kladlo. V čele síně visely od stropu dolů těžké záclony, které dvořenín polehounku rozevřel a Radoši rukou pokynul, aby vešel.

To byl pokojík malý, skvostně, ale tak pohodlně a ladně spořádaný, že člověku jaksi milo bylo, když do něho vkročil. Ale nejkrásnější byla princezna Liběna. Seděla u okna a zlatem vyšívala. Ani žilka se v té sličné tváři nepohnula, když Radoš vstoupil, ani mžikem se zřetelnice k němu neobrátila; zdála se býti tak bez života jako obraz, co v zlatém rámcí na zdi visel a jí co malé dítě představoval. Jasným okem na ni hledě, poklonil se Radoš před princeznou a postavil se před její obraz, řka: „Rozhodni ty, obraze krásný, krutý boj, jenž se v hradě tom vede; řezbář udělal pannu, krejčí na ni ušil šaty, ale mluvec jí dal řeč. Komu nyní ta panna náleží?“

„Komu by náležela, než mluvci, který jí dal řeč?“ promluvila princezna a opět tiše dál šila.

Radoš vyšel s poklonou z pokoje, ale dvořenín závistivý oznámil králi, že mu princezna ani slova neodpověděla, a Radoš musel v hradu zůstat, kdež se mu jinak dobře vedlo. Mistr nevěděl, co si má pomyslit, když mu přinesl služebník za skvost peníze a vyřizoval, tovaryš že se teprv třetí den vrátí.

Druhý den byl Radoš opět do princeznina pokoje uveden a jako předešlý den postavil se před obraz a ptal se: „Rozhodni ty, obraze krásný, krutý boj, který se v tom hradě vede. Řezbář udělal pannu, krejčí jí ušil šaty, ale mluvec jí dal řeč. Nyní jí chce mít každý, komu náleží?“

„Včera jsem ti řekla, že patří mluvci,“ odpověděla opět princezna.

Dvořenín, co poslouchal, nepřál to Radoši, že by mohl býti králem, a zase řekl králi, že princezna nepromluvila. Opět byl v hradě podržen. Než třetí den šel poslouchat král sám. Radoš vešel do pokoje a zase se ptal obrazu:

„Rozhodni ty, obraze krásný, krutý boj, který se o pannu v tomto hradě vede. Řezbář ji udělal, krejčí jí ušil šaty, ale mluvec jí dal řeč; komu nyní patří?“

„Po dvakrát jsem ti již řekla, že mluvci, proč se tím nespokojíš?“ řekla Liběna a vstala od stolku. Tu skočil král do pokoje a s pláčem dceru líbal. Nato vzal Radoše za ruku a pravil: „Mládenče, tys mne udělal šťastným otcem a všecku radost jsi mně navrátil, staň se tedy mým synem a králem, neboť uznávám, že jsi moudřejší nad jiné.“

„Můj nejmilostivější pane!“ odpověděl Radoš, „jak mohu býti králem, vždyť jsem jen z nízkého rodu, nevím, jak se u dvora chovat, a krásná princezna mne za svého manžela sotva chtít bude?“

„Tys mne tvou moudrostí z kouzelných pout vysvobodil a já žádného jiného za manžela nechci, než tebe,“ pravila Liběna a podala Radoši ruku, kterou on vroucně políbil.

Hned se to v městě rozhlásilo, že je princezna uzdravena a její vysvoboditel že je sprostý zlatnický tovaryš. Tu pospíchal starý mistr do hradu, aby se přesvědčil, zdali tomu tak, a když ho Radoš s radostí králi co svého dobrého mistra představoval, děkoval starec v duchu Bohu, že mu takového učeníka poslal.

Za nějaký čas byla svatba a královská nevěsta se skvěla v klenotách, které jí ženich vlastní rukou udělal. Radoš panoval moudře, jako před ním žádný král, a lid se za něho vstávaje lehaje modlil. Měl několik synů a každý se musel z mládí něčemu učit a žádný nedostal titul bez zásluhy. Jestli je také moudro s rozumem pozdravilo, to se neví.